

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj:</p> <p>Egész évre 4 ft. Félévre 2 „ Negyedévre 1 „</p>		<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Köz művelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várhoz küldendők.</p>
--	--	--	--

XIII. LEO pápa ő szentségének legújabb encziklikája a szabadságról.

(Polyt.)

A mi pedig mondatott az egyesek szabadságáról, könnyen alkalmazható az álladalmi társasággá tömörült emberekre is. Mert amit az ész és természeti jog érvényesíteni képes az egyes embernél, ugyanazt teheti a polgárok közjavára kihirdetett emberi törvény az államilag összekötött emberiségnél. Egyes emberi törvények a természettől jó vagy rosra vonatkoznak és a szükséges szankció hozzáadásával rendelik az egyiknek követését, a másinak pedig mellőzését. Am az ily irányu törvényes rendelkezések nem az emberi társadalomból veszik eredetüket, mert valaminthépen nem a társadalom teremtette a természetet, ép oly kevésé alkotta a természetnek megfelelő, vagy azzal ellenkező rosszat is; e kettő inkább megelőzi az emberi társadalmat és egyáltalán a természeti törvény, és éppen ezért az örök törvényből vezetendők le. Épen ezért nemcsak emberi törvény erejével bírónak tekintendők az emberi törvényekben tartalmazó természeti jogi szabványok; hanem főleg magasztosabbaknak is, miután a természeti és örök törvényeken alapulnak. És az ily fajú törvényeknél a polgári törvényhozásnak lesz feladatává, egységes fegyelemmel engedelmességre szorítani a polgárságot és arra szorítani a rosztól, a jót kövessék vagy legalább is ne váljanak kárára az államnak. — A polgári hatalom más törvényei azonban nem folynak közvetlenül, hanem csak távolabbi sorban a természeti jogból és különféle oly dolgokat állapítanak meg, amelyre nézve a természet részéről csak általánosságban lett gondoskodva. Igy például természeti szükségét képez, hogy közrehasznanak a polgárok a közcsend és közjóra; a közrehatás mennyisége, módja és feltételei nem a természeti, hanem az emberi bölcsesség által állapítandók meg. Sajátosb értelemben az emberi törvény ezen különös, a böl-

csesség által kigondolt és a törvényes hatalom által megállapított életszabályokból áll. Ezen törvény azt rendeli, hogy valamennyi polgár az egyetemlegesség részére előírt szabályokhoz közrehasznanak, és tilalmazza az ezektől való eltérést. És a mennyiben ezen törvény összhangban áll a természet rendelkezéseivel, rávezet arra, ami tiszteletreméltó és visszaíjst ennek ellenkezőjétől. Ebből következik, hogy Isten törvényeiben nemcsak az egyes ember, hanem az emberiség összesége, a társadalom számára is elő vagy on írva a szabadság szabálya és normája. Éppen ezért nem abban áll az emberi társadalom valódi szabadsága, hogy tetszése szerint cselekedhessék, amiből a közügy elnyomására vezető legnagyobb zavarodottság foly, hanem abban, hogy könnyebben élhessenek ezen polgári törvényekkel Isten örök törvényeinek szabályai szerint. Az uralkodók szabadsága pedig nem abban áll, hogy vakmerően és tetszészerintileg uralkodjanak, ami szintén bünt képez és magára az államra megrontólag hat, hanem az emberi törvény kötelező erejének abban kell rejlenie, hogy felismerjék annak az isteni örök törvényekből való eredetét és hogy nem tartalmaz olyast, ami nem volna meg azokban, mint minden jogkútforrásában. Igen bölcsen írja Agoston: (De Lib. Arb. lib. I. cap. VI. n. 15.) „Azt hiszem, hogy belátod egyben azt is, hogy ama világi törvényben nincs semmi oly jogos és törvényes, amit az emberek le nem vezethetnének maguk számára ezen örök törvényekből.“ Ha tehát valamely világi hatalom részéről olyas valami szankcionálnatnék, a mi ellenkezésben áll az ész valódi elveivel és rontólag hatna az államra, akkor ennek nem volna törvény hatálya, mert nem volna az igazság zsinórmértéke és mert leterelné az embereket a jóról, amivégre pedig teremtve lettek az emberek.

Bármily viszonylatból tekintjük is az emberi szabadságot, akár az egyed, akár a társadalomban, akár az uralkodóiban, akár az alattvalókban, mindig abszolút alávettség viszonylatában áll az ama örök és határtalan észhez,

mely önmagát Isten tekintélyét képezi, mely tilalmazza a rosszat és parancsolja a jót. Istennek eme legigazságosbb uralkodása az emberek felett semmiképp se árt szabadságunknak, sőt megerősíti és tökéletesíti azt: amennyiben tökéletesség gyanánt veendő minden létezőnek folytonos törekvése végcélja felé és annak elérése, és amennyiben Isten a legfőbb cél, a mely felé iparkodni kell az emberi szabadságnak.

Az egyház utasítottva isteni Alapítója tanai és példája által, folytonosan ragaszkodott és terjesztette is ezen, a legfőbb és legnemesb bölcsesség alytanaihoz, melyet önmaga a természeti ész világa nyilatkoztatott ki előttünk, és soha sem szünt meg zsinormértékül venni ezeket hivatása teljesítése körül és mélyen bevésni a keresztény népek szíveibe. Ami a morált illeti, az evangéliumi törvények nemcsak messze tulszárnyalják a pogány bölcséletet, de sőt oly életszeniséghez vezetnek, melyet soha se ismertek a régiek, és midőn az embert közelebb hozzák Istenhez, tökéletesb szabadságra is emelik.

Tehát minden időben végtelenül nagyak bizonyult az egyház betolyása a polgári és politikai szabadság fenntartása és védelmezésére nézve. Nem itt van helye minden idesorozható érdemeit részleteznünk; elég lesz figyelmeztetni, hogy a rabszolgaság, a pogányság eme ősi szégyenfoltja egyedül az egyház különösen jótékony működése által lön elenyészeltve. Jézus Krisztus hirdette elsőnek nyíltan a valódi egyenlőség és testvériséget az emberek közt; és ezen isteni ajkáról eredtek az apostol szavai: nincs zsidó, se görög, nincs barbár, se szíttya, mindnyájan estvérek Krisztusban. E tekintetben oly nagy és általánosan ismert az egyház ereje, hogy bárhol vesse meg lábát, a pogányság sehol se tud neki tartósan ellenállani és a durva vadság helyébe szelid erkölcsök és a szellemi elsőtétültség helyébe rövideden az igazság világossága lép. Nem kisebbek a jótétemények, melyeket az által szerzett magának az egynaz a civilizált népek közt, hogy védelmébe vette az ártatlanokat és gyengéket az erősek tulajdonságai ellen; hogy oly politikai intézményeket hozott érvényre az államokban, melyeket méltányosságuknál fogva szerettek a népek, és hatalmuknál fogva félték az idegenek.

Ezért aztán a kötelességek legelseje, tisztelni a tekintélyt és követni az igazságos törvényeket; mert a törvények ereje és örökösében találnak menedéket és védelmet a polgárok a gonoszok hatalmaskodása ellen. A jogszerű hatóság Istentől való, és ki ellenáll a hatóságnak, Isten reedetének áll ellen; ily módon nemesítettik az engedelmesség hódolatul a legnagyságos és legigazságos tekintélyvel szemben. Hol azonban hiányzik a parancsolás joga, mert az ész az örök törvénnyel, Isten uralmával ellenkezőt irt elő, ott helyes, ha nem fogadnak szót az em-

bernek, hogy szót fogadjanak Istennek. Miután ily módon elzáratik az önkényuralom bejárata, nem lesz módjában az államnak, hogy magához vonjon mindent; biztonszággal élvezheti jogait az egyes polgár, a család s a társadalom összes tagjai és valamennyi birtokában marad a valódi szabadság, mely mint bizonyítottuk, abban áll, hogy mindenki a józan ész törvényei szerint élhessen.

Ha, a nép közt szólván, azt értenék a szabadság fogalma alatt, amit ezen fogalom alatt, mint a valódi és jogszerű szabadság, előbb igyekeztünk értelmezni, akkor senki se merésznél az egyházat azon mélyen fájlaló ürügy alatt megtámadni, mintha az ellensége volna az egyéni és állami szabadságnak. — Ám sajnos, túlnagy a száma azoknak, ki Lucifert utánóznán, kitől ezen istentelen szózat indula ki: „nem akarok szolgálni!“ a szabadság neve alatt a meztelen zabolátlanságot követelik; egészen ilyenek ama hatalmas és messze elterjedt párt tagjai, kik nevöket a „szabadság“ tól (libertas) vevén, magukat „liberálisok“nak nevezik.

Erősen áll, hogy — amire a bölcséletben a naturalisták és racionalisták törekednek — törekednek a politikában és a morálban a liberalizmus követői is, amennyiben a naturalisztikus elveket igyekeznek bevezetni az élet irányelvei és működésébe. — A racionalisztikus tannak tényleg az emberi ész uralma képezi kezdetét, mely, midőn megtagadja a köteles engedelmisséget az isteni és örök észől, és magát függetlennek nyilvánítja, önmagát állítja legfelsőbb elvül s az igazság forrása- és bírójául. A liberalizmus követői azt is erősítetik, hogy nincs isteni hatalom a gyakorlati életben, melynek engedelmeskedni kellene, hanem hogy mindenki önönmagára nézve képez törvényt. Ebből azonban az erkölcsök azon bölcsellete fakad, mely a „függetlenek“ nevezete alatt lett ismeretessé és mely midőn a szabadság örve alatt az emberi akaratot elvonja az isteni törvények követése elől, magát az embereket kiszolgáltatja a legnagyobb zabolátlanságnak. — Hogy hová vezetik mindezen dolgok különösen az emberi társadalmat, igen könnyen beláthatni. Mert ha egyszer szilárdan ragaszkodnak ama feltevéshez, hogy senki se áll az ember felett, ebből az következik, hogy a polgári társadalom alapvető oka nem áll az ember hatalmi körén kívül, vagy ennek felette, hanem hogy ezt minden egyes ember szabad akaratában kell keresnünk; hogy a közhatalom az ő forrását mintegy a népsokaságban találja és hogy, valamintképpen az egyesnél az ész képezi egyetlen vezetőjét annak magán cselekedetei körül, azonképpen vezetője és zsinormérték valamennyinek esze az államélet nyilvánulatainál is. Amiből az következik, hogy a sokaság sokat akar, hogy a néptöbbség döntőleg és határozólag volna az összetesség jogai és kötelességeire nézve. Hogy pedig ez ellenmondó az észnek

kiviláglik a mondottakból is. Mert azt akarni, hogy semmi összetartozandóság se legyen az emberi társadalom és Isten között, amazok T. remtője és ennek folytán azok legfőbb törvényhozója közt, az ellenkezik a természettel, de minden teremtett tárgy természetével is; mert szükségszerűleg minden okozat bármimemű összeköttetésben áll annak okával; és az egyetemlegességet meg is illeti ezen állapot és minden egyesnek tökéletességéhez tartozik elfoglalni azon állást, melyet számára kijelölt a természet rendje, jelesen, hogy alávesse magát az alárendelt a följé rendelt és magasabbnak s hogy engedelmeskedjék is neki. De ezenkívül különösen veszedelmes volna e tan úgy az egyes ember, mint az államokra, mert ha egyedül az emberi elmére bizatnék a jog és igazság feletti döntés, akkor csakhamar elenyésznek a jó és rossz közötti különbség; nem magában a dologban, hanem az egyesek nézete és ítéletében feküdnék a tiszteletreméltó és gyalázatos közötti különbség is; ami tetszenék, az meg is lenne engedve. Az ily fogyatékos fegyelem pedig, mely teljesen erőtlennül állana, csakhamar ajtót nyitna minden gonoszság- és romlásnak. Ha pedig távozik az államéletben uralkodó hatalom minden természetes és valódi alapjától, melyből minden a közjóra hatékony erejét merítenie kell; ha a törvény, melynek elő kell írnia, hogy mit szabad és mit nem szabad tennie, a tömeg önkényétől függ, akkor legjobb úton vannak ott az önkényuralomra. Istennek az ember és a társadalom feletti uralmának lehazudásával karöltve jár a nyilvános istentisztelet elmellőzése és a gondtalanság mindazt illetőleg, a mi csak a valláshoz tartozik. Eltelten az örülettől, hogy birtokában vannak a korlátot nem ismerő hatalomnak, a néptömeg gyorsan nyerhető meg a forradalom és zendülésre. Ha pedig hiányzik a köteleesség és lelkiismeret zabolája, akkor csak a pusztá hatalom marad, de mely egymagában nem elegendő a nép szenvedélyeinek fékezésére. Mindennapi világos bizonyosságaink vannak erre a szocialisták és más forradalmi pártok ellen viselt küzdelmekben, amelyek már régen alapjaikban veszélyeztetik az államokat. — A dolgok igazságos ítélői azt ítélik ebből, hogy az ily tanok nem-hogy elősegítenék a valódi és méltó szabadságot, de sőt határozottan ártalmára is vannak.

Bizonyos, hogy ama félelmetes véleményeket, amelyek teljesen eltérnek az igazságtól, s amelyeket a legnagyobb bajok okaiul néztünk, nem fogadja el a liberalizmus minden híve. Sőt az igazság kényszere alatt többen nem áttalanak bevallani, sőt erősítik is, hogy a szabadság bűnös és szabadossággá lesz, ha az igazság és igazságosság félretételével mértéktellené válik; azért kell azt helyesen igazgatni és kormányozni, és következésképp alávetni a természetjognak és az örök isteni törvénynek. De azután tagadják, hogy az embernek alá kellene vetve lenni Isten

törvényeinek, s csak a természeti észnek uralmát ismerik el. És ebben ellenmondás van; mert ha, amit elismernek és amit mindenkinek el kell fogadni, engedelmeskedni kell a törvényhozó Isten akaratának, mert az egész ember Isten felé törekszik, s Ennek hatalmába van, következésképp, hogy senki sem szabhat korlátot és mértéket törvényhozó tekintélyének, mert ekként az engedelmeségbe ütköznek. Sőt ha annyit követel magának az emberi ész vakmerően, hogy önmaga akarná megszabni Isten jogait és az ő kötelességeit, csak látszólag tisztelné az isteni törvényeket, és az ember saját vélekedését tartaná az isteni tekintély és gondviselésnek. Szükséges tehát, hogy az élet szabályait kegyelettel és állhatatosan vegyük úgy az örök törvénytől, mint az egyes és összes törvényektől, amelyeket a végtelenül bölcs és hatalmas Isten akaratához képest kinyilatkoztatott, s amelyeket biztosan fölismerhetünk világos és kétségtelen jeleken. S annyival inkább, mert az e nemű törvények, mert eredetük azonos az örök törvényével, megegyeznek a természetjoggal és tökéletesítik azt, s ugyanazok Isten tanítói hatalmába foglalvák, aki t. i. nehogy eszünk vagy akaratunk megtévedjen, mindkettőt vezetésével kegyelmesen igazgatja. Legyen tehát szentül és sérthetetlenül összekötve, amelyet nem lehet és nem szabad szétválasztani, s minden dologban, a melyet a természetes ész parancsol, szolgáljunk engedelmesen Istennek.

Karcolatok

a magyar nemzet második évezredének küszöbén.

A műipar és képzőművészet.

A műipar és képzőművészet terén is ma a korunkat méltán jellemző kulturális fejlettség érezhető mozzanataival találkozunk. Hazánkban az utolsó évtizedekben e szintén tágas mezejű téren hazafias, elismerésreméltó örvendetes lendület mutatkozik. A kath. egyház, mint a keresztény tökéletesedés és magasratörő kultur szellem bölcsője, ápolója és mindenkorai életetője ma is előre és fennen lobogtatja a zászlót, kijelölve az utat és irányt, melyen a szép, jó és nemes után törő emberi szellemnek haladnia kell. De habár minden művészetnek eredetileg az egyházi művészet vala kiinduló pontja és emeltyűje, még sem akarjuk azt mondani, hogy a műipar és képzőművészet terén észlelhető mai modern lendület teljesen megfelel az Isten nagyobb dicsősége előmozdítását célzó magasztos feladatának. Sőt akár a hangok birodalmának összpontosítására irányuló műeszközöket, orgonaépítészeti művészetet, zongorát stb. stb. akár a festőművészetet, műfaragványokat, műmetszvényeket, diszitményeket, szobrászatot, különböző stíly műépítészetet tekintsük, bármily mély tisztelettel hajlunk meg is az elméleti tudás, művészet és az ezekben fejtegetett roppant kincsek előtt, nem titkolhatjuk el, hogy a gyakorlati téren oly tulsulyra vergődött iránynyal is találkozunk, melyre valóban alkalmazhatók ama régi szójárás szavai: „Olcso husnak hig a leve“.

Vannak tagadhatlanul jelesein, kiknek művein az öntudatos művészi komolyság páratlan szorgalommal párusulva ömlik el, kiknek művészi képessége és tehetsége a

szerencsésen választott szín megjelölésében, a nem mindennapi műépítészeti ügyesség az arányos diszitményeken és gazdag aranyozásokon sugárzik vissza, kik műveikben az emberi lélek és szív s az összes ember tehetségeit és képességeit, mintha az égi spherák lakói volnának és jelennének meg azokban, a csodálat és bámulat bizonyos nemével eltöltve az elragadtatásig adják vissza. Vannak, kik műveikkel úgy elragadják a hallgatót vagy szemlélőt, hogy ez egészen megfelelkezve a körülötte létező világról, idő, tér és helyről a minden igaz, szép és nemes örök kutféjének Istennek dicsősége és fénytől ragyogó régiójában képzelettel magát.

De a kiket, — amíg a hatást nem ismerő lelkesedés elismerő és magasztaló hangján ünnepel az elragadott közönség; addig ők is a nagyot teremteni akarás édes tudatában a légnemesebb diadal örömméretével eltelve, melyet az emberi elme valaha ültet, és a mely a művészek legméltóbb és legédesebb jutalma — szerényen és egy megmagyarázhatlan ünnepélyes pillanat hatása alatt könnyekbe lábbadtnak pihennek meg szellemi termékeiken.

Tagadhatlanul Magyarországnak van Munkácsija, Zichyje, Angster-je („kalocsai érseki orgonamester“) Ligeti Sándora (üveg festész) stb. kikre a magyar nemzet, mint kiváló, vasszorgalmuk és a jó Istentől megáldott tehetségeik termékenyítése által szakmájukban a művészi tökély magasztalán álló jelesekre büszke lehet s kik honi műiparunk és művészetünknek a külföld által is kellőleg méltatott fénye és dicsőségei, s kik mint elsőrendű művészek a világ által is tiszteltetnek s a mi fő, harmonikus összhangzatban állanak életök külső nyilvánulásaiban is azon egyedül üdvözítő vallással, melyből művészetök tárgyát merítik s mely művészeteknek ihlettséget és bíjt kölcsönöz.

A műipar és képzőművészet és ezekhez tartozó szakok terén vannak embereink, kik tudatával bírnak annak, hogy e nemzet kebeléből valók s a tiszta honszeretet lángoló buzgalmából lelkesítve sietnek hazánk becsületét és jó hírnevét e téren is megmenteni és emelni. Vannak kikben és kik által az eddig külföldre vándorolt pénzüket itthon megtartsuk és honi jó műveket nyerhessünk. Vajha közönségünk is itt úgy, mint az ezen művészettel rokon téreken egyszer már öntudatra ébredve méltányolni tudná a honit.

Nem lehet feladatunk ezen alkalommal a magyar műipar és képzőművészet történetét bárcsak halvány vonásokban is ecsetelni, vagy az ezen szakhoz tartozó művészeti ágakat taglalni. Csak egyszerűen rá akartunk utalni annak jelen állapotára. Hazánkban a magyartársadalomra, a képzőművészeti és műipar társulatokra és kormányra is igen sok és fontos teher és kötelezettség vár, hogy a művészet ezen birodalmába vágó nemzeti kulturát a magyar nemzet méltóságához, hivatásához, kelet-nyugati küldetéséhez és jövő nagyságához megfelelő tökély magasztalára emelje s a művelt nyugati nemzetekkel egy színvonalon megállhasson. E végből Schwertner az üveg, Huszka a diszítóstil és Kövess az arczkép festészet tanulmányozása végett Párisban vannak.

TÁRCZA.

Didó.

*Hol sivar homokkal
Azur tenger árja
Ölelkezik: ott van
Dido palotája.
Kincset ér a kő is,
Arannyal himezve,
Kör ül kering a nép
Nagyünnepi mezé'.
El van zárva még az
Utja is a fülnek,
Néma csend honol hisz
Lakadalmat ülnek.
Nyitva ajtó, ablak
És szíve a várnak,
Kendőlobogással
Völegényre várnak.
Ott rohan, száguld mint
A szelek orkánja,
Ablakából Didó
Forró csókját hányja.
Dobogó kebellet
Fut rohan a lépcsőn,
Kit szeret ölelje
Lihegő keblén hön.
Nézi bambán a nép
Didó örömpírját,
Éljentől a szájuk
Fékezni nem bírják;
Harsányhangu szózat
Száll a levegőbe
Felsikolt a hölgy is
Pírja elmenőbe;
Idegenek jöttek,
Nem kedvese, párja,
Nézi némán, bánán,
De hiába várja.
Eredj drága vérem
Siess fiam Enna,
Háttha néked tiszta
Feleletet adna!
Mond, itt várom ha kell
A sőtét éjjelig,
Várom, csak szecressen
Életem végeig!
Repül szelek szárnyán
Szembe napkelettel,
Gondolatok lábán
Jön a felelettel:
„Igéj neki kincset,
Szerelmet és hintót
Menni kell, végezt szól
Fuppiter bölintott.“
„Hah hát igaz álmanam“,
Kiállott fel Didó*

Szívem tája vesztés,
 Ó a bolondító!
 De nem, nem, más érzés
 Van a szívem mélyén ...
 Hisz nem est ígérte
 Eljegyzésünk éjén.
 S búbanatos arccsal
 Csupán egymagába
 Szét, szerte nézni
 Háza ablakába
 Virágillat, szellő
 Szállnak egyre, másra,
 Nem gondol a lelke
 Csupán Aeneásra,
 De im vérpiros lesz
 Arcza, kék a szája,
 Megcsalt szíve hangján
 Böszszel tör ki rája:
 „Halld te Tyrus dicső
 Nemzedéke itten
 Királynőt megcsalva
 Lenni, soh se hittem.
 Ott menekül gyáván
 A szívtelen kába,
 Duzzadó vitorlák
 Vonta hajójába.
 Harcsohajító átkom
 Sújtson azon néppel
 Századon át, melyért
 Új hazába lépsz fel,
 Kérjen szomszédjától
 Segélyt térdre hullva,
 S lássa temetellen
 Vérélt napok mulva.
 Folyó, lenger, révpárt
 S mi még jút eszembe,
 Aggott és unoka:
 Légy örökre szembe.
 És te kedves népem
 Csak szeresd hazádat,
 Jó az Isten majdan
 Boszuló is támad.“
 Vérébe fült szemfénye
 Forog erre, arra,
 Egy örült gondolat
 S rohan az udarra.
 Máglyát rak, magasat,
 Mint királyhoz állik,
 Hisz üdvvirág többé
 E földön nem nyillik.
 Lobog a láng, rászáll,
 Elmondja imáját,
 Gyorsan, gyorsan mert már
 Nyaldossa ruháját;
 Lángtengerré fajul
 Halálthozó trónja. . . .
 Szerelmes vérélt egy
 Kis aczél kiontja.
 Fehér arcját barnán

A vörös láng nyalja.
 „Verd meg Isten ki a
 Hü szívet megcsalja.

Embery Árpád.

Töredékek egy spanyol utas naplójából.

(Folyt.)

A megnézni valókkal, köztük a lelkemet maiglan is
 delejtű gyanánt vonzó „Nuestra Senora de Pilar“ kiváló
 templommal is, végezvén Zaragozabán, mely nemcsak je-
 lentékeny város Spanyolországban, de névszerint annyiban
 első is, hogy állandó ipar s gazdasági tárlattal bír, — el-
 utaztam az egykor a „tudomány országának“ nevezett *Al-*
cala vagy *Complutumba*.

E városnak csinos s faragványokban dús templomai
 közül engemet főképen az érdekelt, hol a hazája ügyét
 Atlaszként oly biztosan emelő és annak közboldogulását
 egy hosszú életpályán oly bölcsen eszközölő, halhatatlan
 Ximenesnek, a ferenczrendi szerzetesből lett bibornok-ér-
 seknek, kire csakugyan nagyon illenek a pontusi költőnek
 e szavai:

„Est vivax scriptis virtus, expersque sepulchri
 Notitiam serae posteritatis habet.“

tetemei nyugszanak. A történet feledni nem tudó lapján
 soha meg nem homályosított valóságzá magasztosul e
 Ximenesben az, hogy csak a megtörhetlen érczkebel hü-
 sége, az erkölcsi erőnek rendithetetlen hatalma, azon grá-
 nittalapzat, melyre a közügy biztos sziklavárát egyedül
 építhetni.

És másrészt, hogy mennyire hajol meg e dicsőült-
 nek hamvai előtt a művelt kebel, míg csak szellemi nagy-
 ság s magas lelkierő pusztá hangokká nem válnak az em-
 berinem füleiben, mutatja a protestáns történetíró is, ki
 Ximenesről így szól: „ez azon egyedüli ember, kit kar-
 társai, mint államférfiut, katonát, tudóst és szentet egy-
 aránt méltán bámultanak.“

Látóba vettem *Barbastrót* is, melynek vidéke a ma-
 gyar földi rónára emlékeztető hegyidomu síkság s nagy
 gondallal műveltetik; másfelől pedig megerősíté eddigi ta-
 pasztalatomat, hogy a vallás, mely az emberiség szellemi
 s erkölcsi haladásának, tökéletesedésének alapja, egész
 Spanyolországban tisztelve, gyakorolva, közös kincs gya-
 nánt szeretve, érezteti szelid befolyását. *Barbastróból* a
 táj szépségével lelkesítő *Manresába* értem.

Itt szívem mélyében fénykörzötten világita a kath.
 anyaszentegyház egyik legnagyobb hitvallója s szerzet-
 alapítójának képe, kinek emlékének kénytelen meghajolni
 mindenki, ha az emberiség magasabb érdekei iránt való-
 sággal fogékony kebelrel bír.

Tudom, hogy nem hasznos a mai kor áramlatával
 szemben a vallomás, de miként mindig, úgy különösen
 itt, ha szabad úgy mondanom, büszke voltam katolikus
 létemre. . .

Manresából indult t. i. ki loyolai szt. Ignác, ki ma-
 gasztos hivatásának földi javait, értelmi kincseit, lelke min-
 den erejét feláldozta vala, a világ megtérítésére.

Majd a kimagasló szikla-fensíkon levő és dús erek-

lyékkal dicsekvő székes templom városát, *Leridát*, mely a vándort gyönyörű panorámájával is kellemesen lepi meg, néztem meg, ugyszintén a messze elterülő *Montserratot*, a keresztény lemondás tisztas szelleme szülte zárdájával, hol szt. Benedek érdemes követői, a fensőbb testvériség által egybekapcsolva buzgólkodnak. Mit is rajzoljak én itt e ritka fekvésű helyről, melynek a szirtóriások sajátos mellékképet kölcsönöznek, midőn annyian megvallották már: e térség nagyszerűségét szóval kifejezni alig lehet: „Veni, vide!”

Tartózkodtam a valamennyi spanyol város között leginkább középeurópai jellegű, tengerparti *Barcelonában*, melynek jellemzésére, ha még nem léreznék, úgy, most kellene feltalálni a francia közmondást a végletek érintkezéséről. *Barcelonában* azonkívül, hogy a középkor hiteles művészetére valló cathedralisa igen nevezetes, tiszteltreméltó s az illetékesektől nagyrabecsült régiség, — az élet, mint valami modern nagy városban fölötte élénk s tarka. . .

A boldogulás két nagy tényezője t. i. az itt virágzó kereskedelem és ipar nyomán, igazán mondhatni, folytonos nyüzsgés, egész kis népcsovélet észlelhető az utcákon, forgalom a kikötőben, köztérekén és áruházakban, melyekben örökös a vásár.

Az ember csalódnék, ki a legszentebb érdekeknek teljes elhanyagolását képzelné magának ezen műkincsekkel és gazdagsággal dicsekvő világvárosban.

Mert az Isten iránti munkás felebaráti szeretet, mely elárasztva van a szivekben az ott lakozó Szentlélek által, nagyszerű s valóban csodálandó eredményeket mutat föl *Barcelona* kegyes intézeteiben is.

Ez azon tevékeny szeretet, mely, habár a szűkölködésben, minden más tekintet mellözve, általában csak embertársat és felebarát lát, de hitsorsosai iránt, a fennálló szent rokonság viszonyánál fogva, különösebb részvétre kötelez, az apostolnak (Gal. 6, 10) azon intése szerint: „Dum tempus est, operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei.”

Szemügyre vettem a folyóját, a kereskedelem és forgalom élénkítésére használó, doigos népességű *Matarót* is, melyben szintén eleget találtam arra, hogy azon élő hit áldásai fölött, mely szárnyat ad a gondolatnak, hogy fölemelje a földi érdek piszkos mocsárjából, magasztaló énekre fakadjak.

Innét, a selyemárúk, meg gyapot kereskedésével előnyösen foglalkozó és a szelid halmok zöldjéből kifehérlő nyaralóban bővelkedő *Moyába* tértem, valamint a jártútú, mert az anyagi jóllét gyümölcseiért nagyon látogatott sabbályos városba *Figuerásba*.

Ezt elhagyván, a vidék szűkutczájú városába — *Gerona*ba tarték. Alig képzelhetőbb festőibb kép, mint *Gerona* környéke, melynek ötében a lépten-nyomon szebbnél-szebb látványt nyújtó, elő-előtűnő kerekded hegyek s az azok vált felnyuló és csörgedező pataksáktól öntözött völgyek váltakoznak.

Az a mily terjedelmes, történelmi emlékekben oly gazdag, jelesen pedig egyházunk mult s jelen hányattatásai miatt, minden figyelemreméltó spanyol földnek a fönne-

biekben száraz egyszerűséggel elősorolt néhány helyét immár részletesen kellene ismertetnem.

De a derék „Küzmüvelődés”-ben rendelkezésemre álló tér szűkvolta miatt meg kell elégednem még két-három oly pontnak fölemlithetésével, melyek az örökké derült kék égboltnak, a mindig élénk ragyogó világosság országának ethnographiáját a legfőbb vonásokban előtűntetik.

(Folytatása köv.)

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Kritikai levelek XXI.** A prédikátor urak egy része tehát puskázik privát paszióból vagy egyéb alanyi indokból, a mit nem egészen diskkrét dolog itt teszegetni.

De van olyan is, a kinek „muszáj” az egész prédikációt szószerint kipuskázni a kéziratból, mert a hivek úgy kívánják. Benne van a konvencziójában. Azt tartják ugyanis, hogy a mit kiolvas, az igaz, a mit pedig csak úgy vet oda, az nem igaz. Szolgáljon ez fölvilágosításul a Prot. Egyh. és Isk. Lapnak, a mely, ha jól tudom pünköst táján azt verselte, hogy „miénk” (már t. i. az övék) az ige kétélű fegyvere; s erősen biztatott, hogy evvel fogja agyoncsapni százados babonáinkat. Ami kétségkívül szép ünnepi biztatás volt tőle.

Engedjük meg tehát nekik jámbor hiveikkel, hogy a mit kiolvasnak, az igaz. De ezt is csak azért, hogy az ellentétes eszmemenet szerint kérdehesük, hogy a kívülről „felmondott” beszédek általában, az esketési és temetési prédikációk pedig in specie igazak-e? Nyilván nem igen azok!

Példának okáért főfőtiszteletű Szász Károly akademikus s nagyság, rokkant drámairó, boldogult min. tanácsos, és püspök Krisztustagadó prédikációi, esketési és lakadalmi diszmondásai. Mert ő az, a kiról az iratott in illo tempore, hogy, miután saját szavai szerint zsebében a „Krisztus” (az osztálytanácsosi végkielégítés), elindult, hogy prédikáljon hiveinek a Jézusról. Prédikált is, de úgy, hogy megtagadta Krisztus istenségét! S mit nyert vele? Elérte-e azt a hirt és dicsőséget a mire mint egyházi szónok vágyott? Bizony nem! Nagy volt ugyan a reklám, minden újság hirdette, hogy a kálvinista főportentum és a Verne-féle regények fordítója „ciklust” fog tartani a kálvintéri „gyüldében”, oda tehát mindenki elmenjen, a kit a lába megbir. Az öreg Pulszky el is ment, meg is hallgatta, s le is irta a mit látott és hallott a P. Hirlapban, melybe akkoriban még, (már nem tudom egész bizonyosan, hogy 15 vagy 20 frtért) vezércikket irt. A Szász féle rugaszkodás nagyon diszusztaíta a vén páholymestert. Hej, nem ilyenek voltak hajdan a 30-as és 40-es években Albach prédikációi: Azokra az egész pesti intelligentia járt, magát Kossuthot sem véve ki. Albachnak nem kellett reklám; valamint most sem kell a havonként egyszer szóonokló P. Weningerneknak, vagy a május 1 sz. beszédek tartó P. Reisz jeszuitának. Ezeket reklám nélkül is megtalálja a magas miveltségű közönség; míg Szász Ur reklámrendszere legfeljebb néhány hazafias

vargát tudott lépre vinni. Mert maguk a reklámhajtású és prot. irányú napilapok is csak olvasóik helótaseregét biztatják a Szász féle szónoklatokra, ők maguk gondosan óvakodnak oda menni; nem kérnek ők abból! Ime a páholymester, Pulszky maga is megveti Szász-ban azt, hogy mondvasínált püspök-létére, dicsőséghajhászatból megtagadja Krisztus istenségét, és magasztalással szól egy egyszerű ferenczesről, kit szónoki művészete magaslatán megcsodált, s kinek nagyságát épen a Krisztus istenségében való erős hit képezte!

Ebből megtanulhatja a szektárius nyakasság, hogy még azok is megvetéssel fordulnak el állhatatlan hitbéli kapkodásától, és a népszerűségért mindent feláldozó jellembeli szanaságától, a kik máskülönbén sietnek vele mint destruktív elemmel szövetkezni, a vallás és a társadalom romlására. — S ez szomorú oldala a Szász-féle bpesti ev. ref. eloquentia törekvései és vívmányainak! — De van neveléses oldala is. — Egyszer p. o. egy igen nagy úrnak ev. ref. lányát eskette össze egy lutheránus báróval. És nagyszerűen intette őket, hogy „azért, ha vasárnap két különböző templomban imádjátok is az Istent, otthon, a családi szentélyben, egyek legyetek, mint a boldog gerlepár az ő szerelmében“! Már nem tudom, hogy mennyire tetszett ez a kifejezés a boldog örömapának, annyit azonban merek hinni, hogy bizonyára zseniálisabbnak találta ő is, egy kath. főpap ama megjegyzését, a melylyel jó hornyakos kiejtésében azt a malheur kísérete, mely a két ev. ref. bárócska által vezényelt cotillon-táncz megzavarásából keletkezett: „Már hogy is menne jól az olyan körmenet, melyet két protestáns vezényel!“

Egy minisztert is prédikált el Szász úr egyszer, a kiről, nem kutatom, érdemek híján-e, azt diszbeszélte, hogy az ő családjában a legtöbb őst Gidá-nak hívták! volt ugyan János is, Mihály is, de azért a legtöbb mégis csak Gida volt. Elunta ezt a beszédet a meghalt főköllégája is, kijött az előszobába is, s azt mondta a leghiresebb kath. grófnak: hogy kolontos ez a Sz. prédikációja, mire a kath. gróf azt válaszolta, hogy minden kávinista prédikáció olyan!

Irodalom.

VOLTAIRE.

Kor- és jellemrajz. Irta Kretin V. A második bővített kiadás után magyarra fordították Makra Imre és Rózsa József. Szeged 1888. nyolczadrét két kötet, 620 oldal.

Lapunk mult számában jeleztük volt fenntidézett munkának megjelenését, de nem elégedhettünk meg ezen egyszerű registrálással, hanem a jelzett munkának külsője és beltartalma ösztönöz minket, mindektöről még néhány szót felemlíteni.

E munkának külsőjét illetőleg mondhatjuk, hogy kiállítása, papira és nyomatása nemcsak semmi kívánandót hátra nem hagy, hanem a szemlélot teljesen kielégíti és a legjobb benyomást gyakorolja az olvasóra. — Beltartalmára nézve mondhatjuk, hogy rég nem olvastunk könyvet, mely oly szép magyarsággal, oly tiszta mondatszerkezettel írva

lett volna, mint ép ezen előttünk fekvő munka azt feltűnteti.

E műnek becsértékével leginkább akkor ismerkedhettünk meg, ha azon indokot vesszük tekintetbe, mely annak megírására alkalmat szolgáltatott.*)

E munka megírására alkalmat szolgáltatott Voltaire halálának századik évfordulója 1878-ban, midőn Franciaország liberális kormányfői nagyszerű világiállítást rendeztek, egybekötve a „liberalismus atyjának“ tiszteletére szentelt világra szóló ünnepélyekkel, Kreiten V., tudós szerző abból az alkalomból kiindulva, még az ellenfél által is elismert tárgyilagossággal, történelmi hűséggel, széleskörű és beható tudományossággal és oly érdekesítően írta meg az előttünk fekvő tanulmányát, hogy az természetesen nagy feltűnést keltett Németország irodalmi köreiben és oly gyors elterjedésben részesült, hogy rövid idő mulva annak második, bővített kiadása szükségessé vált.

E második, bővített kiadás után készült e jeles fordítás. Míg más nemzetek irodalmában a lefolyt száz év alatt vaskos köteteket szenteltek Voltaire emlékének, nemkülönbén műveiben, bölcsészetének és egész szellemi irányának ismertetésére és méltatására, addig nálunk csak Voltaire szelleme és eszméi kísértének egy évszázad óta, a nélkül, hogy eszébe jutott volna valakinek azokat magyar nyelvünkön egyöntetű rendszerbe foglalni, érdemök szerint méltatni vagy magának a „fölvilágosodás atyjának“ jellemrajzát adni.

Pedig szükség lett volna rá, mert mindama bölcsészeti és politikai eszmék, melyekért a jelenkor nemzedéke küzd, vagy amelyeket megtámad, ama korból veszik eredetöket, melynek irányát és jellegét Voltaire és hason gondolkodású kortársai szabták meg. Ezeket az eszméket ismeri mindenki, védi vagy támadja egész sereg író, nálunk is, mint máshol; ezek körül forog a küzdelem már egy század óta, de nem mindenki ismeri a forrás minőségét, melyből amaz eszmék származtak.

Meg kell tehát ismernünk hű képét a kornak, mely amaz eszméket szüete, jellemét az embereknek, akik azokat létrehozták, s ez az, a mit az előttünk fekvő munkából megtanulhatunk.

Voltaire élete, születésétől kezdve egészen szomorú haláláig feltárva fekszik előttünk, összes működését, s annak indokait ismerteti meg velünk e jeles munkát. Kortársainak egész képcarnokába látjuk magunkat bevezetve s sok eddigelé talán csak homályban előttünk lebegő tény, ezen munka átolvasása után kellő megvilágításban tűnik fel előttünk. A 30 fejezetre osztott munka tárgyalja: Voltaire születését és neveltetését, első fellépését az életben, számüzetését, pénzügyi dolgait, utazását Hollandiába, fölfuvalkódottságát és bűnhődését, a bastillébe való zárását, angol tanulmányokat. A Henriadét, bölcsészeti leveleket, egy szegény könyvkereskedő viselt dolgait, Ciry-t, Rousseau J. R.-t, Des Fontaines-t, Newton bölcsészetét, leveleket a boldogságról; Voltaitret mint diplomatát II. Frigyes udvarában.

Voltaire fáradozásait az akadémiai tagságért, a regényeket, Du Chatelet marquise halálát.

*) Lásd a jelzett munkának előszavát.

Voltaire színházi ügyeit, utazását Poroszországba, II. Frigyes asztalkörét, berlini munkálatokat, Voltaire tartózkodását Frankfurtban, újabb vándorlását, a benedekrendű szerzetest, letelepedéseket, Voltaire életét Ferneyben, a hét-éves háboru alatti ügyeket, a politikust. Az encyclopaediát, Voltaire-t mint a türelem apostolát, Rousseau János Jakab ügyeit, Ecerlinfet, a jezsuitákat, szentségtöréseket, Freron és Corneille Mária ügyeit, utolsó utazását Párisba és halálát, Voltaire temetését és apotheosisát.

Nagy meglepéssel tettük le kezünkől e jeles munkát elolvasása után.

Dr. Cs.

— Megjelent és beküldetett: a) **Isten igéje** szent beszédekben. XIII. évf. 9 füzet. Szerkeszti Jagicza Lajos, ravazdi lalkész. Előfizetési ára egész évre (12 füzet) 2 frt. Ajánljuk e tartalomdús folyóiratot t. olvasóink becses figyelmébe.

b) **J6 Pásztor.** Egyházzónoklati folyóirat. VIII. évf. 10 füzet. Szerkeszti Hajóssy Gy. Krizánt Budapesten. E jelesen szerkesztett folyóirat bármely hasonczélú vállalattal bátran versenyezhet. Ajánljuk t. olvasóink meleg pártfogásába.

c) **Órangyal.** A gyermekek barátja, tanítója és vezére. Képes folyóirat III. évf. 15 szám. Szerkeszti Venninger Ernő, tanítóképzései tanár Győrött. E folyóirat megjelenik minden hó 1-én és 15-én. Előfizetési ár egész évre 80 kr., félévre 40 kr. Kedves kis lap az ifjuság számára, melynek minél nagyobb elterjesztését óhajtánók és kívánjuk.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Személyzeti.** Ft. Markovics Jakab főesperes erzsébetvárosi I. sz. plebános és gymn. igazgató ez utóbbi állásától saját kérelmére kegyesen fölmentetett. Fájó szívvel kísérik jól kiérdemelt nyugalmaiba a tudós igazgatót a muzsak, mint évtizedek hosszú során át kiválóan kegyelt barátjukat.

— **I. tisztelt laptársunk, a „Religio“** fogadja kiváló háláját az erd. r. kath. irod. társulatnak azon lekötelező szivességeért, hogy közelebről tartott évi rendes közgyűlésének jegyzőkönyvét egész terjedelmében közölni sziveskedett. Az elnökség megbízásából a szerkesztőség.

— **Igen komoly hangon** szólt legujjalban az apostoli szentszék szándékaihoz legközelebb álló „Osservatore Romano“ a pápának. Rómából vaio esetleges távozásáról. Konstatálja a nevezett lap, hogy az egész kath. világ véleménye szerint a pápa helyzete Rómában mindinkább elviselhetetlenül kezd válni. Eddig a liberalis lapok tisztelettel szóltak XIII. Leó személyéről; egy idő óta a tiszteletlenség kezd határt nemismerni. Mi azthisszük, hogy Németország távozása Olaszországtól Oroszország felé le fogja hűteni Crispi ur elbizakodottságát s az olasz királyság érez-

ni fogja, hogy többet ér a pápa barátsága — Bismarck jó akaratánál.

— **Pályázati hirdetmény tanári állomásokra.** Sz. 1341. — 1888. t. 782. Az erdélyi rom. kath. Status főtanhatósága alatt álló brassói rom. kath. főgymnasiumnál a rajzológeometriai és magyar-latin nyelvi két tanszakra, a csiksomlyói rom. kath. főgymnasiumnál a magyar-latin nyelvi tanszakra pályázat hirdettetik. — Ezen tanszkek mindenikével évi 600 frt fizetés és 150 frt szálláspénz van összekötve. Az egy próba évre helyettes tanári minőségben kinevezendő tanképesített egyéneknek kilátásuk van arra, hogy három évi hű szolgálat után rendes tanároknak fognak kineveztetni, és ezen minőségben évi 800 frt. fizetést, 150 frt szálláspénzt s idővel 100 frt tizedéves pótlékot tognak élvezni. — Pályázni kívánók az életkort, vallást, állapotot, a végzett tanulmányt, szakismeretet, hadkötelezettségi viszonyt, és eddigi szolgálatait igazoló okmányokkal és tanképesítő oklevéllel felszerelt folyamodványaikat f. év augusztus hó 10-ig, ha szolgálatban vannak, előjáróságuk útján, különben pedig közvetlenül Lönhárt Ferencz erdélyi püspök Ur ő nagyméltóságának czimezve Gyulafehérvárt nyújthatják be. Kolozsvárt, 1888. július 25-én. Az erdélyi rom. kath. Status igazgató-tanácsból az elnök Ur helyett Dr. Finály Henrik. Szentkirályi Kálmán, titkár.

— **Pályázat.** A csik-rákosi rom. kath. hitközségben a segédkantor-tanítói állomás megüresedvén, arra ezen pályázat hirdettetik. Ezen állomás összes évi járandósága: 1.) Csik-Rákos község pénztárából 50 frt; 2.) Cs.-Göröcsfalva község pénztárából 16 frt 34 kr. 3.) 42 kalangya ősz és 42 kalangya tavasz gabona; 4.) oszpora 60 frt; 5.) stola körülbelül 38 frt; 6.) 5 öl lágú fa, melyet az egyesek terüszámban szolgáltatnak ki; 7.) két szobából álló szabadlakás, egy kis veteményeskert és gazdasági épületek a kántorral közösen. Köteleességek: a VI. osztály leányiskolát önállóan vezetni. A segédkántori teendők végzése összekötve a harangozással és a sekrestyei teendők végzésével. Pályázók felhivatnak, hogy a szükséges okmányokkal kellőleg felszerelt folyamodványukat folyó év szeptember 1-ig aólirt iskolaszéki elnökséghez küldjék be. Csik-Rákoson, 1888. július 24-én. Posta helyben. Murányi Kálmán főesperes, plebános iskolaszéki elnök.

— **Pályázat.** A gyó-ujfalvi rom. kath. segédkántortanítói állomásra, melylyel a harangozói és sekrestyesi teendők is összekapcsolvak, ezennel pályázat hirdettetik. Évi jövedelem: külön udvaron tisztességes két szoba és konyhából álló lakás, gazdasági épületekkel és egy kis kerttel; kepéből 60 kalangya rozs s ugyanannyi zab s 4-5 öl tüzi kemény fa; oszpora mintegy 30 frt; stola mintegy 30-35 frt, ideértve a harangozási díjakat is; szent mise alapítványból 2 frt 50 kr. A pályázni akarók kellő okmányokkal felszerelt folyamodványukat f. év augusztus hó 30 áig az iskolaszékhez küldjék be. — Személyes megjelenés előnnyel jár. Gyó-Ujfalva, 1888. július 22. A rom. kath. iskola-szék.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN,

Nyomaiott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulafehérvárt.